

Samen op de aarde

Deze preek is gehouden op zondagmorgen 5 september 2021 in de Adventkerk in Amersfoort. Gelezen is Genesis 21:8-21 en gezongen is onder andere gezang 993 uit het Liedboek van 2013.

Gemeente van Christus,

Vorige week ging het over een vrolijke verrassing. Isaak werd geboren. Jitzchak. Rond zijn geboorte wordt er volop gelachen. Het woord lachen zit verwerkt in zijn naam. Eerst was er de lach van het ongeloof. Abraham en Sara allebei, ze konden het zich niet voorstellen. Het was onmogelijk dat zij op hun leeftijd nog een kind zouden krijgen. De kloof tussen wat ze zien en wat God zegt is te groot. Ze lachen om de vreemde dingen die God zegt. Maar als de belofte dan toch waar wordt dan is het feest. Het lachen is niet van de lucht. Sara zegt: *God heeft gemaakt dat ik lach. En iedereen die het hoort zal lachen. Wie had dat tegen Abraham durven zeggen: Sara zoogt kinderen.* Isaak, telkens als je zijn naam hoort wordt je herinnert aan dit lachen. Zijn naam geeft moed om veel van God te verwachten. Het verhaal dat we vorige week hebben gelezen is een uitbundig en een vrolijk verhaal.

Het verhaal

Met die vrolijkheid begint ook het verhaal van deze morgen. Isak is drie jaar oud geworden. De kwetsbaarste kinderjaren zijn doorstaan. Hij wordt vandaag van de borst genomen. Het wordt uitbundig gevierd. Abraham geeft een groot feest. Op dat feest is ook zijn oudste zoon aanwezig. Ismaël, hij maakt contact met zijn halfbroertje. Hij lacht. Hij doet wat de naam Isak zegt. Maar op wat voor manier doet hij dat? Om wat voor lach gaat het? Lacht hij Isaak toe of lacht hij hem uit? De tekst is op dat punt niet duidelijk maar Sara weet genoeg. Ze trekt haar conclusies. Ze ziet in Ismaël een concurrent voor haar eigen kind. Ze zegt daarom tegen Abraham: *Jaag die slavin weg met die zoon van haar, want de zoon van de slavin mag niet erven met mijn zoon, met Isaak. Zeer slecht is dit woord in de ogen van Abraham.* En wij als lezers, we voelen met hem mee. Wat is dit nou voor een belachelijke manier van doen. Zo ga je toch met elkaar om? Maar dan treedt God zelf tussenbeide en we kunnen onze oren niet geloven. *Laat het niet slecht zijn in jouw ogen om de jongen en de slavin weg te sturen. Al wat Sara tot je zegt; hoor naar haar stem. Want alleen de kinderen van Isaak zullen gelden als jouw nageslacht.* Hoe bestaat dit? Hoe kan het dat God de kant van Sara kiest? Waarom kunnen die beiden zonen niet opgroeien in de hetzelfde huis? Waarom kunnen zij de erfenis niet delen? Waarom moet het of/of zijn? Waarom niet en/en?

Je kunt niet twee heren dienen

Wat hier lezen roept nogal wat vragen op. Gelukkig zijn wij niet de eersten bij wie dat gebeurt. Er zijn mensen voor ons geweest die hetzelfde verhaal hebben gelezen. Ze hebben erover nagedacht en hun inzichten opgeschreven. Een van die mensen is Paulus. In een brief deelt hij met ons hoe hij dit verhaal leest. *Er staat*

geschreven dat Abraham twee zonen had: een van zijn slavin en een van zijn vrijgeboren vrouw. Haar zoon werd op een aardse manier geboren. De zoon van de vrijgeboren vrouw werd geboren omdat het beloofd was. Kortom, wat hier geschreven staat is een beeld. Je moet dit verhaal niet lezen als een huis, tuin en keuken verhaal. Dit is geen willekeurige familiegeschiedenis. Het gaat om de diepere betekenis van dit verhaal. En de diepere betekenis van dit verhaal is dat Abraham moet kiezen. Hij moet kiezen tussen vertrouwen op zichzelf en zijn eigen mogelijkheden of vertrouwen op God en leven met zijn belofte. Ismaël is geboren omdat Sara en Abraham zelf een kind wilden regelen. Ismaël is hun vleesgeworden ongeduld. Ismaël is het gebed dat Abraham zelf verhoord heeft. Daartegenover staat Isaak. God doet wat hij belooft. Je kunt op hem aan. Hij doet het onmogelijke. Je kunt op hem vertrouwen. Abraham moet kiezen. Die twee zonen tegelijkertijd in zijn tent, dat is te halfslachtig. Op wie vertrouwt je nu eigenlijk? Op welk spoor wil je nu verder? Wil je verder op het spoor van Ismaël? Of wil je verder op het spoor van Isaak? Dat is een vraag die ons allemaal aangaat. Geloof je in je eigen mogelijkheden? Of laat je jezelf laten verrassen door God? Ga je als een fixer door het leven? Een self made man or woman? Of durf je jezelf over te geven? Dat is de diepere betekenis van dit verhaal. Jaag de slavin en haar zoon weg. Dat betekent: kies met je hele hart voor mij.

Uitverkiezing

Abraham moet kiezen en toch is daarmee nog niet alles gezegd over dit verhaal want het blijft in dit verhaal toch ook over concrete mensen gaan. Abraham moet kiezen omdat God gekozen heeft. God kiest ervoor om met zijn jongste zoon en bijzondere weg te gaan. De keerzijde daar van is dat God niet voor Ismaël kiest. In ieder geval niet op dezelfde manier als de manier waarop hij voor Isaak heeft gekozen. Het ongemak dat we voelen bij dit verhaal gaat uiteindelijk niet over Sara en Abraham. Het ongemak dat we voelen gaat over het handelen van God. Waarom kiest God mensen uit? Waarom kiest hij voor Isak? Waarom kiest hij uit alle volken die er zijn op aarde voor dat ene volk Israël? En om het nog iets dichterbij te brengen. Waarom kiest hij vanmorgen voor jullie kinderen? Ik bedoel, zij worden gedoopt. Andere kinderen die in dezelfde straat wonen worden niet gedoopt. Met jullie kinderen verbindt hij zichzelf. Ze worden op zijn spoor gezet maar wat betekent dat dan voor al die andere kinderen die niet gedoopt worden? Bij doopgesprekken gaat het weleens over die vraag. Maakt de doop eigenlijk wel verschil? En als de doop verschil maakt, wat is dat verschil dan? Heeft de ene mens een streepje bij God op de andere? Is dat eigenlijk geen discriminatie? Zijn alle mensen voor hem niet gelijk? Houdt God niet van ieder mensenkind?

Zegen voor Ismaël

Ik denk dat het verhaal dat wij vanmorgen gelezen hebben is geschreven om deze vraag op de agenda te zetten en er ook iets van een antwoord op te geven. Het ongemak dat wij voelen bij het wegsturen van Ismaël is in het verhaal zelf al aanwezig. Om te beginnen in de figuur van Abraham. Daar hebben we het al over

gehad. Abraham staat op zijn achterste benen als Sara zegt dat hij de slavin en haar weg moet sturen. Uiteindelijk doet hij dat wel omdat God het van hem vraagt. Maar ook daarna is het ongemak aanwezig in de tekst. Het is alsof de tekst zegt. Moet je kijken wat er hier gebeurt. Moet die je moeder en dat kind zien rondlopen in de woestijn. De camera volgt nadrukkelijk Hagar en haar kind. We mogen hen niet vergeten. We zien hoe de watervoorraad op raakt. De wanhoop van de moeder groeit. Ze legt haar kind onder een struik omdat daar nog een beetje schaduw is. Zelf gaat ze iets verderop zitten omdat ze het niet kan aanzien hoe haar kind daar ligt te sterven. En terwijl ze daar zit huilt ze bittere tranen. Het is alsof de tekst zegt: hallo, dit zijn wel mensen, zo je ga je toch niet met mensen om, je mensen toch niet zomaar de woestijn in sturen? Je kunt een moeder en een kind toch niet als vuilnis aan de kant van de weg zetten?

Nee, natuurlijk kan dat niet, er is geen mens die buiten Gods ontferming valt. God hoort het kermen van de jongen. Een engel roept Sara vanuit de hemel toe. God heeft het kermen van je jongen gehoord. Hij heeft hem en jou niet afgeschreven. Help de jongen overeind, ondersteun hem. Ik zal een groot volk uit hem doen voortkomen. God opent haar ogen en zij ziet een waterput. Hagar vult haar waterzak en geeft haar jongen te drinken. God zelf beschermt de jongen zodat hij voorspoedig opgroeit. God doet wat de naam Ismaël zegt: hij hoort. Hij kiest ervoor om met Isaak een bijzondere weg te gaan. Dat blijft staan. Maar dat betekent niet dat hij Ismaël vergeet. Hij kiest ervoor om met jullie kinderen een bijzondere weg te gaan. Zij zullen hem op een andere manier kennen dan de andere kinderen in de straat. Maar dat betekent niet dat hij geen oog zou hebben voor die andere kinderen. Willem Barnard zegt naar aanleiding van dit verhaal dat God scheel schiet. Hij kiest de ene uit maar ziet tegelijkertijd de ander aan.

Niemand leeft voor zichzelf alleen

Het tweede wat ik hierover wil zeggen is dit. Uitverkiezing betekent niet perse dat je geluk hebt gehad. Het leven van mensen die door God worden uitgekozen wordt daar meestal niet makkelijker van. Neem Isaak, je denkt misschien even, hij heeft mazzel gehad. Maar als je een hoofdstuk verder bent weet je wel beter. Abraham krijgt de opdracht zijn zoon, zijn enige te offeren. Uitverkiezing is geen pretje. Kijk maar naar de gang van Israël door de geschiedenis. Welk volk zou willen ruilen als je ziet hoe de geschiedenis is gelopen. Of belangrijk nog. Kijk maar naar Jezus Christus. Uiteindelijk moet je bij hem zijn om te weten wat het is. Uitverkiezing. Dit is mijn geliefde zoon, zegt God. Als Jezus zich solidair verklaart met zondaars door zich te laten dopen, dan zegt God: in hem vind ik vreugde. Hij zal de weg gaan van het offer. Hij zal mijn liefde op aarde zichtbaar en tastbaar maken voor iedereen.

Jullie kinderen zijn in hem gedoopt. Ze zijn met hem gestorven en met hem begraven om op te staan tot een nieuw leven. Dat nieuwe leven is geen leven dat je voor jezelf leeft. Het nieuwe leven is een leven van dienst aan God en dienst aan zijn wereld. Wij als kerk we zijn door God apart gezet om namens de wereld God

te aanbidden. We zijn er om namens de wereld en voor de wereld tot God te bidden en iets van zijn liefde zichtbaar te maken in de wereld. Uitverkiezing heeft wel iets in zich van een omweg. God kiest ervoor om mensen apart te zetten om via die mensen zijn liefde bekend te maken aan de wereld. God kiest voor die ene, Jezus Christus om zich over allen te ontfermen. Uitverkoren worden is geen pretje. De meesten mensen zullen bedanken voor die eer. Niet iedereen heeft er zin in op zondagmorgen de dienst te verrichten van aanbedding en voorbede. En toch is het ook een genade want had u het willen missen? De Heer te kennen? Te weten van zijn liefde en genade? Had jij een ander leven voor jezelf gewild? Dan dit leven?

Tenslotte

We hebben dit verhaal tot nu toe gelezen op twee manieren. Het is om te beginnen een verhaal over kiezen. Abraham moet kiezen: ga ik verder op het spoor van Ismaël? Wil ik verder gaan op het spoor van mijn eigen mogelijkheden? Of ga ik in zee met Isaak als de verrassing die God geeft? Als het woord van de belofte dat betrouwbaar is? Dat was een eerste betekenis. De tweede gaat over God die scheel ziet. Hij kiest de een uit maar ziet de ander aan. Een laatste betekenis kwam ik op het spoor in een roman van Marilynne Robinson. Met die betekenis sluit ik af. In de roman *Gilead* vertelt dominee John Ames dat hij een preek gaat houden. De preek gaat over de tekst die wij vanmorgen gelezen hebben. Hij schrijft daar het volgende over op in zijn dagboek:

Het verhaal van Hagar en Ismaël kwam me in gedachten toen ik vanochtend bad en ik vond er een grote troost in. Het verhaal zegt dat niet alleen de vader van een kind voor het kind zorgt en zijn moeder beschermt, het zegt dat zelfs al weet de moeder niet hoe ze voor haar kind of voor zichzelf voor eten moet zorgen, er toch gezorgd wordt. Zo gaat het in het leven: we sturen onze kinderen de wildernis in. Sommige op de dag waarop ze geboren worden, zo lijkt het wel, bij alle hulp die we ze kunnen geven. Anderen lijken zelf wel een soort wildernis te zijn. Er moeten echter ook engelen zijn en waterbronnen. Zelfs die wildernis, die woonplaats van jakhalzen, staat onder de hoede van de Heer. Dat moet ik in gedachten houden (109-110).

Amen